

КНИГОВИЩЕ

ЗА

ПРОЧИТАНЕ.

КНИЖКА V.

ГОДИНА I.

ПЕТИЯТА КНИЖКА ОБНЕМА ТЪЯ:

1. За мѣстоимене са; 2. Букваръ по нагледна и гласна мотеда; 3. Братка елементарна Геометрия; 4. Кратко учебно земеописание; 5. Второ писмо до Вѣка; 6. Съгледванеа; 7. Омеръ; 8. Паметниците отъ вети Египетъ; 9. За електричеството; 10 За телеграфическото искусство; 11. Истѣжмяване на човѣшката хубость; 12. Различни.

ЗА МѣСТОИМЕНЕ СА.

Това скжсено мѣстоимене води голѣмъ прѣтъ между нашѣ книжовници. Да оставимъ на страна напечатанитѣ книги, доста е да погледне нѣкой вѣстничитѣ що имаме днесъ, и отъ тѣхъ ще види, че трима учени не могатъ да изнамѣратъ още какъ да са пише право една толкова малка сричка. Единъ отъ тѣхъ я пише *ся*, както стои въ черковниатъ езикъ: *насытятся*; другъ я бѣлѣжи *се*, споредъ изричането на Българитѣ изъ Македониа: *се ражда*; трети употребява *са*, както я изричатъ Българитѣ отсамъ и отвѣдъ Стара-Планина: *гледа са*; име и другъ четвърти, който се като я пише *ся*, той я изговаря *се*. Ный тукъ ще разгледаме и четиретѣ вида скжсено мѣстоимене, и да оставимъ нашѣ четци да разсжждатъ кое отъ тѣхъ е по-право. Така пѣрвиатъ видъ *ся* не може са употребѣи за Българскиятъ езикъ: 1-во че никадѣ народатъ го неизрича *ся*, нито са намира тѣй въ народнитѣ пѣсни; 2-ро че *ся* въ народниатъ езикъ значи *сега*: *Ся деветъ години ка лежжъ*, нар. пѣс.; Вториатъ видъ *се* и него не бива, 1-во че то са употребява по оныя мѣста, дѣто въ старо-врѣме Бывалицата на Българитѣ сж быле размѣсени съ Сжрбитѣ, и подъ влїянето на сетнѣшнитѣ, Българскиятъ езикъ е задържалъ нѣ само *се* и *ке*, нѣ и много други сжбски изричанеа и рѣчи, и 2-ро че *се* на Старо-планинскиятъ езикъ значи *непрѣстайно*, *сѣкогажъ*: *тя се ражда*; тукъ Българинъ разбира, че тя сѣкогажъ ражда; Третиатъ видъ *са* види са да е най-право, че тѣй го изрича и по-голѣмиатъ купъ народъ, още и по оныя мѣста, дѣто Българитѣ не сж быле размѣсени отъ чуждъ едноплемени народъ,

и е останало отъ черковното *ся*, отъ секиденното слушане въ черкова, както и до днесъ казвать по нѣкои мѣста: *абжлка, аине*, намѣсто: *я-бжлка, яине*. На мѣста по Стара-Планина го изричатъ и като *сж*, щото между *са* и *сж* нѣма никаква разлика въ изговора: *тыя сж четири; тыя са мыатъ*; Четвъртиятъ видъ *са* да го пишемъ *ся* и да го изричаме *се* (а защо нѣ *сенъ*?) е една пуста главоболица за правописане. Не е чудно слово *я* въ старо врѣме да са е изричало друго, яче, нж днесъ то са чуе между народатъ като чисто *е*: *нетъ, клетъ*. А споредъ Момчиловата Грамматика, че по тжрновско имало нѣкой архаизмъ *пендесетъ*, то е останало отъ грѣцкото *пендиконта*. Днесъ както сѣкиму е познато, Бжлгаретѣ изричатъ слово *я* като чисто *ја*: *срждня, купня*. Така въ сжщиатъ Бжлгарски народенъ езикъ, сирѣчь старопланинскиятъ, който говоратъ повечето Бжлгари, който е и основата на писмовниятъ ни езикъ, реченото скжсено мѣстоимене може остане *са*, както си е было споредъ народни-тѣ пѣсни и отъ прѣди четири петь вѣка. То е една голѣма неправда за народатъ, кога вѣстникаритѣ си раздавать листоветѣ най-вече по оныя мѣста, дѣто са употрѣбыва *са*, да каратъ людѣето да изричатъ *ся* или *се*, че нѣкому скимнало да оправя народниятъ езикъ споредъ правописане, и да ны понудва да пишемъ и да изричаме по сржбеки: *уржнъ пѣтлъ*, намѣсто нашето: *черн петель*; и намѣсто *черкова* да казваме *цжрква*, че сетнѣшната дума произлязла отъ *цжркамъ* съ корень *цжркъ*!

Букварь по нагледна и гласна метода съ 212 образи(?) извжтрѣ. Съставилъ Д. Благоевъ. Вiena 1874.

Който са бои отъ вранцитѣ, той не съе просо.

Пжрвитѣ наши училиници и даскали, кога захващаха да ны учать книга, ти приказваха на ученикатъ най-напрѣдъ *Азъ буки вьди*; сетне излѣзе на свѣтъ *Рыбниятъ Букварь*, та по него започнувахъ съ *А бе ве*; подырѣ са вжведе въ школата еднотружната метода, и едно дѣте захващаше да са учи да чете отъ *А е и*; най-сетнѣ днесъ е излѣзла и една гласна метода (гачели другитѣ три да сж быле нѣми), споредъ която дѣтетото закачва да срича отъ *оа уа муу* и свжршва букавицитѣ до *мяу*; и кой знае по-кжсно да не испжгне и друга нѣкоя по-якогласна да наченва отъ *кукуруио*.

Така речената гласна метода, както казвать нейнитѣ бранилиници, е основана на единъ такжвъ редъ, щото едно дѣте може отгорѣ за малко врѣме (не са знае за колко) да са научи да прочита и още и да писува. Колко сж напрѣднали дѣцата що са учать веке по нея, и какъ отивать оныя, които вжрвять споредъ ветитѣ буквари, ний оставаме това на *Забавачница Цареградска* да издыри и да даде тжжме-

на смѣтка на Българскіят свѣтъ; намъ е доста да кажемъ, че горѣзабѣлѣженіят *Букварь*, или по-добрѣ да го рѣчемъ *Мяу мяу, за нагледна и гласна метода* е едно простичко игралце за двѣ три годишни дѣца да са залѣгватъ съ него утѣхъ-си, защото най-добрата метода е учениатъ и харніят даскалъ.

За тая толкова прѣхвалена и нова за насъ метода п. Д. Манчовъ е написалъ прѣди годинѣ-си нѣколко книжки съ име *Бащинъ языкъ*, както обадихме въ първата книжка отъ *Книговище за прочтане* а сега гледаме, че и п. Д. Благоевъ са заловилъ да помогне за по-лесного научване азбуки, та е сглобилъ кунописанъ *Букварь по нагледна и гласна метода*: това е една добра надѣжба, че скоро ще имаме доста методически школки книги най-малко за дѣца-та. Честити бѣхмъ за напреднуването на нашто народно просвѣтене да поогладимъ колко-тодѣ нѣкои думи въ книжки *Бащинъ языкъ*, нынѣ се тѣй идемъ да оправимъ и нѣколко побъркуванеа колкото отъ кѣмъ Българскіят езикъ въ Букварь за нагледна и гласна метода. Тия сж:

Отъ главулекат. 212 *образи*, намѣсто: 212 образа (както 12 коня), или по-добрѣ щампи, и бѣлѣзни, че Българитѣ казватъ *образъ* на портретат, на лицето, на страницата; *сѣставилъ*, нам. сглобилъ.

15-й обр. *Наший комин се дими*, намѣсто: Нашат коминъ са дыми, че *се дыми*, ще рече непрѣстайно дыми.

17-й обр. *тъ посятъ сѣкакви стоки*, намѣсто сѣкаква стока. *Стоки* са нарича мѣстото, дѣто са влива една рѣка въ друга.

22-й обр. *Жабата е земневодно животно*, нам. Жѣбата е водноземска гадина, че нейніят животъ са заченва въ водата. Както отъ рѣчъ *зжмя* става прил. *зжмски*, тѣй отъ *земя*—*земски*. Българитѣ казватъ за човѣка: той е хытра гадина; една селянка казвала: Мѣжо купи една крава да имаме и нья гадинка въ кѣщѣ. *Животно* въ Българскіят езикъ значи *sociable*, както показва тая народна пѣсень отъ Вето-Загорско:

Цана мами си думаше:

Женишь ма, мамо, годишь ма,

Ала ма не попытувашъ:

Тѣзь хора имотни ли сж,

Съ комшин животни ли сж,

Въ работа работни ли сж?

Въ черкова достойни ли сж?

6 *ножове рѣжатъ*, нам. шестъ ножа рѣжатъ, а една уста пде, нам. а устата ѣдятъ. *Уста* е мл. брой отъ *усте*, многоупотрѣблива рѣчъ въ Елена.

23-й обр. *Лесицата и калугерица да стане, не я* (лесицата ли?) *пускай между кокошкитѣ*, нам. при кокошкитѣ я не пускай, или недѣй я пуца изъ кокошкитѣ.

25-й обр. *сзвучни думи*, нам, еднакво ерични или еднотласни.

27-й обр. *загатки*, нам. гатки или гатанки; що ли тѣрси тукъ прѣдлогъ за?

Кое е това животно, което съ брада се ражда? Това не е народна гатанка, а е прѣведена отъ чуждо: 1⁰ че народат не употрѣбѣва нито на едно мѣсто рѣчь *животно* на мѣсто *добытакъ*; 2⁰ че *се ражда* на Български са разбира, който непрѣстайно ражда. Скъсено мѣстоимене *са*, или както го изричатъ нѣждѣ и *сж*, е свойщина на Старо-планинскіятъ езикъ; то са говори въ сѣща България и въ Тракия; 3⁰ че говоръ *раждамъ* не са употрѣбѣва, кога е рѣчь за добытакъ, а *тели са, бани са, праси са*, и прѣсно *котиса*, и т. н.

29-й обр. *Гжсокъ, свжршокъ, ручокъ* сж сжрбизми останали по Самоковско отъ Душаново врѣме, нам. гжсакъ, свжршакъ, ручакъ; *изъ село излизалъ*, нам. изъ едно село, че инакъ са разбира п. Благоевото село; *на бълъ Дунава*, нам. на бълъ Дунавъ; *да са замаятъ*, нам. да са почудятъ; *че напусто се надузатъ*, нам. че залудо са голѣмятъ (по-ясно иде); *що далъ Господъ*, нам. щото Господъ далъ.

30-й обр. *азбука*, нам. азбѹки.

Наилъдни що ще рече? да не бы да е нагледъ *крава*, а на гласъ *муу*? Ный молимъ п. Благоева да истѣлкува прѣвъ вѣстницитѣ значе-неата на говоръ *наилъдвамъ*.

Най-сетнѣ до колко може го прости добронравіето и човѣщината, щото малки дѣца щомъ идатъ на школото да започнатъ да са учатъ да рѣвѣтъ като крави и да мѣчатъ като котки, и намѣсто да запрочитатъ: Щото не щешъ да ти струватъ другитѣ, нито ты да го струвашъ тѣмъ (*Рыбенъ Букваръ, 1825.*), да четѣтъ *Кое е това животно, което съ брада се ражда?* За това сичко ный оставяме п. Благоевъ да отговори на Българскіятъ свѣтъ.

Кратка елементарна Геометрія. Отъ И. Н. Гюзелева. Прага 1874.

Ако има на свѣтат нѣкоя книга написана доста лошо Български, тя е *Кратка елементарна Геометрія отъ Гюзелева*, че изъ нея мъчно може нѣкой да срѣщне народна дума, та, побратимъ Гюзелевъ, кога я е списувалъ, видиса, да е былъ много далечъ отъ Българскіятъ народъ, че не е можалъ да влѣзе въ нѣкоя Българска къща и да по-пыта най-малко кое казватъ *кжтъ*, най-потрѣбното нему. Думи: *замъ-стимъ, получимъ, измъримъ, заключене, заема, съпада, допустимъ, задача, рѣшеніе, и др. т.*, сж въ по-многого му изричане, намѣсто които можаха да бѣдатъ други чисто Български. Колкото за научнитѣ рѣчи, Българскіятъ езикъ, ако и да си нѣма сичкитѣ като за наука Геометрія, нж нагъ и отъ кжмъ нея страна не е докрай нѣмотенъ, както

нѣкои-си мыслятъ. За да са улеснява п. Гюзелевъ въ списанеата си, ный ще забѣлѣжимъ нѣколко отъ тѣхъ думи, тѣ сж: кятъ, кятникъ, рогъ, клинъ, клинчасть, околъ, околчасть, брѣзна, хлбокъ, обрѣчъ, трѣкало, трѣкалясть, пико, срѣдище, купень, порѣзникъ, крайшникъ, главникъ, срѣдулекъ, лжкъ, лжвъ, джга, колело, общида, наплата, спица, и др. т. и др. т. Да са промѣнявать на нѣкои руски рѣчи у на ж, е на ъ, о на ъ, както: *кругъ*, кръгъ; *уголъ*, жгълъ; *черта*, чръта, за да станатъ Бжлгарски, то е една най-глупава работа, че тѣ изедно си промѣнявать и гласат и значенето. *Кръжъ* наричатъ Бжлгаритѣ една голѣма лопата, която има опанка и нѣма центръ; *жжлъ* е турска рѣчь и ще рече *ограда*. Верѣдъ Азіа въ заглжхналитѣ гори, дѣто Бжлгаринъ не е стжпалъ никогажъ, и тамъ Турцитѣ овчѣри выкатъ *жжлъ* оградата; *черта* сжщо тжй е турска дума отъ *чертъ*.

Наистина ный можемъ да земаме много народни думи за въ науката, нж и тѣ трѣбува да иматъ пакъ нѣкоя лика и прилика и въ научното значене, както: *вржшникъ*, намѣсто: *сводъ*. Небѣниат синкавъ вржшникъ е обсипанъ ношемъ съ свѣтликави и трѣптливи звѣзди; каменіат тойжъ мостъ е съ една джга, и др. т.

Ный са надѣемъ да е доста това щото казахме за единъ Бжлгаринъ Геометръ, за да може да мѣри за напрѣдъ нѣ токо земята, нж и значенето на думитѣ. Едно само има, което ны прави да са страхуваме много, че ако и другитѣ даскали въ Габрово употрѣбвають въ прѣдапеата си сжщиятъ п. Гюзелевъ писмовень езикъ, ный Бжлгаритѣ, отгорѣ за нѣколко години още, ще кажемъ на Бациниат нашъ езикъ: *Остай съ Богомъ, прощай!*

Кратко учебно земеописание. Часть I. Общи познания отъ земеописанието (?) Исчислительно, Естественно и Гражданско. Съставено отъ К. Смирновъ. Прѣведено отъ Б. П. Виена 1874.

Нашѣта Бжлгарска книжнина отъ день на день започнува да са умножава съ печѣтане книги и тжй бжрзо, щото въ вѣстникат виждаме заради едно и сжщо списане да са залавятъ двама трима за побжлгаряването му; показъ на това е горѣречениат земеописъ, който прѣзъ тазъ година е прѣведенъ и напечѣтанъ отъ трима различни прѣвождачи: това показва още, че между насъ ученитъ има млозина да прѣвождатъ, а малцина да списуватъ. Пжрвото произлазя отъ леснината съ която са прѣвожда днесъ една книга, че тукъ неже много знаяне. Човѣкъ зима испржвникат и започнува да прѣвожда нѣ мыслитѣ, а думитѣ, и колкото отъ сетнѣшнитѣ знае Бжлгарски, тѣ си влизать на редъ, а които незнае, тѣ си оставатъ сжщитѣ или са изваждатъ на готово отъ нѣкоя по-отнапрѣдъ прѣведена книга, нареждатся една по друга безъ никакво размислеване, както лѣстовицата лѣпи гнѣздото си съ слама и

каль, и прѣводат е готовъ за печѣтане: това що го выкатъ Български народенъ языкъ, то не ще нито дума, когато сѣки отъ насъ знае башиниат си языкъ. Второто е много мѣчно, че по зла честь ный не можемъ да пишемъ още чисто Български, защото са не погрѣжихме отъ врѣме за такава работа, нито сега са грѣжимъ, а това щото са намира въ прѣводитѣ е една сбирщина отъ руски думи размѣсени съ Български (*Глед. Иск. Зем. обр. 76 **), та ако пожелаеше и схѣиат прѣвождачъ да спие тѣй да го речемъ на неговѣт си языкъ, той не може го направи, защото повечето отъ прѣводат му думи, като нѣ Български, сѣ ищукнали изъ умат му. Има и друго, нѣколцина отъ нашѣтѣ учени сѣ тѣй быковити въ книжовнитѣ си мысли, щото не зимать никакъ отъ дума; цѣль-день имъ свѣри съ вѣрбова пищѣлка, че думи: *скотоводство, пчеловодство, рѣководство*, и др. т. не сѣ наши и са неразбиратъ, а трѣбува да ги прѣведемъ Български на: вѣдене добытакъ, вѣдене пчели, вѣдене рѣцѣ, и др. т., тѣмъ е се едно. Това е една голѣма спѣнка за нашѣто напрѣднуване въ ученето и въ уработването на писмовниат языкъ, и споредъ която не ще имаме скоро книга, было прѣведена, было списана, на чисто Българският языкъ. Отгорѣ на това ще кажемъ, че наскоро е излѣзла на свѣтъ една доста добра книжка: *Кратко учебно земеописание, прѣведено* отъ Руски отъ *Б. П.* Ный го разгледахме харно, и, да залжемъ четцитѣ, наредихме долнитѣ бѣлѣжки, за да са улесни побратимат ни за вторѣт и третѣт неговъ дѣлъ, като са вардихме да не употрѣбимъ именовани рѣчи освѣтъ една направена отъ потрѣба, що на много мѣста изричатъ слово *ж* както чисто *а*; тя е: *пжклово масло*.

Ето тѣхъ бѣлѣжки:

Кратко, на мѣсто : сѣжсено. Българитѣ казватъ: *кратихме водата*, сирѣчь свѣршихме я; и *кратице на мѣсецат*, сирѣчь свѣршакатъ на мѣсецат.

Учебно (цѣлѣбно 56 обр. нам. цѣровито), нам. учно или школско; тукъ слово *б* си нѣма мѣстото.

Земеописание, нам. земеописъ, както: листопадъ, слѣдцегледъ; *часть*, нам. дѣлъ, кѣсъ.

Исчислително (число?), нам. звѣздобройшко.

Естествено (физическо), нам.са мородно. Онизъ, кои-то ходять да тѣрсятъ имане, дѣлятъ камацитѣ на *самородни* и *ходащи*.

Измѣненія, нам. промѣненеа; *допжлнения*, нам. добавяне.

Така имаме: сѣжсенъ школски Земеописъ. Дѣлъ I. Общи познанае отъ Звѣздобройшки, Самородни и Граждански Земеописъ.

Заузема, нам. залавя, захваща; *това зло ще вирѣе*, нам. това зло ще вѣрлува; *сѣласни*, нам. сговорни; *прѣводимо рѣководство*, нам. за прѣвождане книга, рѣчникъ или упѣтване; *второстѣпенно*, нам. второстѣпално; *това се отиося*, нам. това може са каже и за. *Отно-*

ся на Български ще рече: 1° стои на далечъ и 2° влече. Пловдивъ относя повече три часа до, сирѣчь далечъ е; рѣката малко по-малко относя купището. *То се относя*, ще рече: то непрѣстайно относя; *крѣжъ*, нам. околъ, лѣбъ, бытъ, трѣкало. *Крѣжъ* на Български ще рече голѣма лопата; намѣста съ крѣгат мѣтатъ хлѣбатъ въ фурнята, пещьта; *заема видно мѣсто*, нам. захваща; *заема* ще рече: дава назаемъ; *право* нам. правда; *ако рѣководството е свѣстно*, нам. ако то е свѣстно написано; *припорѣчвамъ*, нам. запознавамъ; *дозволихме*, нам. простихме; *изоставихме*, нам. оставихме; понятия (!), нам. познана; *засѣлне (?)* не е отъ пловдивскіятъ лѣбъ; *отбѣлъжихме*, нам. забѣлъжихме; *до колкото ни идеше отрѣцъ*, нам. до колкото ни стигаши умат; *прибавимъ*, нам. притуримъ.

6-й обр. *черта*, нам. брѣзна; видима, нам. видидна; *оризонтъ*, нам. прѣдѣльникъ. Както отъ р. Географія става Замеописъ, тѣй и отъ д. оризонтъ — прѣдѣльникъ; дума *крѣжозоръ* Българитѣ не разбирають; *доказва*, нам. довежда.

7-й обр. *пѣтешественници*, нам. пѣтувачи; *стѣжна слѣжницето*, нам. изведига са слѣжницето.

Народат за четиретѣ страни на свѣтат, може бы и за други млого, си има имена. Истокъ, Заходъ (слѣжницето трепти заходя и п.), Падня и Полунощъ (кога е было полунощъ, детенце вода поиска, н.п.); тѣ сѣ познати сѣгиму отъ насъ; тѣ сѣ срѣщатъ и въ нар. пѣсни. *Югъ* е нѣмска рѣчь, а *Сѣверъ* латинска. То ще бѣде голѣма неправда за народа да исхвърляме нашѣтъ си думи и да приемаме други чужди и непознати намъ, въведени въ езикатъ ни отъ глупавината и незнаянето на нѣкои несвѣстни прѣвождачи.

8-й обр. *Осъ*, нам. остъ; *точка*, нам. капчица; *заобикаля*, нам. обыкаля (около); *въ течене на 365 дни*, нам. отгорѣ за 365 дена; *сравнимъ*, нам. уприличимъ; *понеже*, нам. защото.

9-й обр. *земната ось*, нам. земскіятъ остъ.

10. обр. *движене*, нам. вѣрвежъ или обыкаляне; *крѣжъ* нам. околъ-часта брѣзна или обрѣчь, трѣкало. Ако правятъ разумъ прощава да са тури на земскіятъ валякъ остъ защо да не остави да му са набѣять и обрѣчи?

11. обр. *широта*, нам. ширъ, с. ж. р.

12. обр. *ракъ*, *козерогъ*, нам. раковъ, козероговъ; *нестѣрпима*, нам. не може са трае; *проливни*, нам. поройни.

13-й обр. *земевидъ*, нам. земевидна харта.

14-й обр. *най-важно*, нам. най-главно, най-потрѣбно; *блюдо*, нам. трѣкало, талурче; *отстоятъ*, нам. стоятъ. *Отстоявамъ* ще рече послугувамъ. Да дойде дѣдо попъ да отетой; *надалечъ съ години*, нам. надалечъ щото съ години.

15-й обр. *космати тѣла*, нам. опашати звѣзди; *прогледни* нам

прозирни; *прогледнува* ще рече: да започне да гледа; *проджловати*, нам. джловати, джгняети.

16-й обр. *мьсечина*, нам. мѣсець. (Ясенъ ми мѣсець грѣше, грѣше н. п.) *спроважда*, нам. испроважда; *спжтникъ*, нам. еднопжтникъ, другаръ, задырникъ.

17-й обр. *доходи*, нам. дохожда; *спрямо*, нам. наспоредъ; *обраща*, нам. обржща.

19-й обр. *лучи*, нам. рази; *бразда*, нам. поясъ мѣтли.

20-й обр. «Земното кжло състои изъ вжтрешность, която споредъ както доказватъ ученитѣ се намира въ растопено състояние отъ огъня, който постоянно гори въ сжрцето на земжтж и прѣвраща сичко на огненна каша,» нам.: Както довеждатъ ученитѣ, на земскіятъ вжлякъ вжтрѣшността или (по-добрѣ) срѣдата е растопена отъ огжнат, който непрѣстайно гори въ сжрцето на земята и обржща или напраща сичко на огненна каша (на хлѣбат срѣдата е по-мека отъ кората); *газъ*, нам. пжжлово масло; *скжпоцълни*, нам. безцѣни.

21-й обр. *напоръ*, нам. напжнъ.

22-й обр. *Вжлообразно* (като вжлна ли?), нам. вжлнясто.

23-й обр. *изричане* (?), това е пакъ прѣисковано.

25-й обр. *материкъ*, нам. пѣлина; *части на свѣтътъ*, нам. дѣлби на свѣтат.

26-й обр. *коралови*, нам. мидени; *наноси*, нам. плавейни.

27-й обр. *която скача* (bondir), нам. която сѣбява или сжлючава (unir). Разликата на тия два говора ны понуди да спрѣмъ гласографическитѣ си забѣлжжи до тугъ.

Друго, разгледа ли изобщо нѣкой това *Земеописание*, може си помисли, че п. К. Смирновъ не е познавалъ яко Географія, та не е забѣлжилъ Паризъ на кой брѣгъ (?) на р. Сена са намира, че Б. П. пита (*Гл. обр. 77*). Уредихме работата, ако нашатъ географъ не е зналъ да оправи грѣшката на п. Смирнова и да каже: *Градъ Паризъ, прѣзъ който минува рѣка Сена, е вторичакъ въ Европа*. Спорѣдъ Б. П. и градъ Рома са намира отгоръ на рѣка Тибръ.

Най-сетѣ благодаримъ на Б. П., че ны запознава съ много чужди рѣчи, както: *ланици*, *разрядъ*, *заводъ*, *булванъ*, *поселения*, *напирения*, *отлопичамъ*, *избиткъ* (което е избито ли?), и др. т., забѣлжжи само, чѣ тѣ немогжтъ да са вжведжтъ въ Бжлгарскіятъ нашъ езикъ, защото намѣсто тѣхъ си имаме наши народни. Това сж нашѣ свѣстни учени, които сж са наели да списувать школки книги за народно просвѣтене.

Второ писмо до Вѣка.

(Глед. год. II. Брой 1.)

Побратиме,

Ный Българитѣ може да са хвалимъ прѣдъ чуждитѣ народи, че имаме наша книжнина, нѣ между насъ си не можемъ ре за нея нито бжкель, че повечето натрупани печѣтни книги и които трупаеме днесъ непрѣстайно, не сѣ написани на бащиниат нашъ народенъ езикъ. Ный като ревнуваме да имаме нѣщо Българско, нѣщо народно, нѣщо наше си наехме са лани та ви направихме нѣкои забѣлѣжки врѣзъ писмовниат ви езикъ, защото вѣрвахме, че думаме на единъ законникъ, който са е опрѣтналъ да закрѣпи правдата и доброто на единъ народъ; нѣ и много ни домиля, що вий нещѣхте да промѣните нито кашка, която може покаже нѣкое напрѣднуване отъ кѣмъ нея страна. Тая ваша быковитность (простете за изричането) може да има двѣ причини: или желаете да го карате споредъ прорекане: *едно знае баба, едно бае*; или сѣ остенятъ въ рѣка искате да наложите писмовната ви наредба намъ на Българитѣ безъ да щемъ. Да ли народатъ разбира писанитѣ ви или нѣ, то е друго питане, което ный неще да кѣтнемъ сега, само ще ви кажемъ пжтеомъ, че ако намѣсто: *притежателъ, спомоществователъ, улущенія, цѣль и др. т.* пишяхте: *сайбія, ярдамжія, ейже, скопосъ*, Българитѣ щяха ви разберѣтъ много по-добрѣ, зашто тѣи не сѣ до толкова шурави, и сѣки единъ отъ тѣхъ знае да говори най-малко два езика. За насъ е много изгледно, ако научахте отъ васъ врѣзъ що вий сновете Българска народность, кога на лице нѣма народенъ езикъ говорни и писмовни. Остане ли за другарятъ ви, можемъ каза, че той отъ кѣмъ писмовниатъ езикъ стои много по-долу и отъ васъ сѣщитѣ, и това е още едно, което ны прави да сме тѣжни много. Зато ный са понудихме да ви пратимъ и второ писмо, дѣто имате изъ вашѣ отписванеа забѣлѣжки, за които не струвахте злѣ, ако ги погледняхте съ добро око. Здравѣйте!

Бѣлѣжки на п. Балабановото писмо.

Съ настоящитѣ (ако ще настояще) брой Вѣкъ встѣля (?) въ вторѣтъ си година. Както са обѣщахте на публикѣтъ, намѣсто: Съ тоя брой вѣкатъ подкарува втора година. Както са обрѣкохте на Българскіятъ свѣтъ. . . .

Ный почнуваме тѣзи години съ значителны улущенія (!), намѣсто: ный почнуваме и тазъ година издането на вѣстникатъ съ много по-добри прѣправянеа. . . .

Почитаемитѣ си (?) читатели, нам. почетнитѣ наши четци; както нераздѣлни, сирѣчь, което не може да са дѣли; снабди, нам. снабви.

Мжжъ, нам. човѣкъ, че той не е още мжжъ.

Ся отличава съ серіозна въщина въ всичкитъ въпроси, които са касаятъ до, нам. отлича съ истинска въщина въ сѣко питане, което са пада на. . . .

Взодушевлены е сглобено отъ *одушенъ* и прѣдлогъ *въ*; *одушенъ* на Български ще рече, който си е загубилъ душата, а прѣдлогъ *въ* повечето значи *вжтръ*. Говоръ *animer* на Български ще рече: съживявамъ *mettre l'âme dans un corps organisé*, нам. подканени, надхвани, распалени, побудени.

Разумьванното развитіе, що ще рече?

Щастливи нам. честити.

За преуспяніето, нам. за повечето напръднуване.

Къмъ която сж обърнати погледитъ; да си обърна погледатъ въ Бащиніат нашъ езикъ значи: да си покажж гърбатъ нѣкому, нам. къмъ която сж са второчили нѣколко милиона души.

Така имаме на сжщо Български:

Съ сегашніат брой *въкат* подкарува втора година. Ный почнуваме и сега издането на вѣстникатъ съ много по-добри прѣправянеа, както са обрекохмѣ на Българскіятъ свѣтъ, съ когото честити бѣхмѣ да са запознаемъ отъ лани. Така, освѣнъ уголѣмяването на кроежатъ, ный имаме почестъта да исвѣстимъ на почтенитъ наши четци, че листатъ ни са снабави и съ перото на побратимъ Стоянова. Новіатъ ни другаръ е човѣкъ съ положнически и здрави познанаеа, и въ списуванетоъ на сегашніатъ листъ има още и прѣдимство, че той, като е былъ писачъ въ нашъта Екзархія и единъ отъ прѣдставницитъ въ народніатъ Сѣборъ, още и училиникъ въ Пловдивъ и въ Софія по нѣколко години, отлича съ истинска въщина въ сѣко питане, което са пада на народніатъ ни животъ въ Царщината. Подканени отъ еднакви мысли, ный са сговорихмѣ та са сдружихмѣ за списуванетоъ на *въкатъ* съ помыслъ да работимъ заедно, колкото е край, както за редовно-то изобщѣ напръднуваме въ Царщината, така и отъ страна, и за умствено изостриване на обичливіятъ нашъ народъ. Честити ще да сме, ако съ слабото, нж и вѣрното ни перо, можемъ да спомогнемъ по-дѣйно и за повечето напръднуване на Черковата ни, къмъ която погледуватъ отъ далечъ нѣколко милиона души.

Цариградъ 4. Януаря, 1875.

Бѣлѣжки на п. Стояновото писмо.

Лъстни произлазя отъ лѣстя, излѣстявамъ, което на български ще рече: *измама лѣжа*.

Отзыва не е наше; то прилича на дума *отговаря*. *Каквото выкало*, такова са и *озжвало*. И като таково, туку си нѣма мѣсто-

то, че трѣбуваше п. Балабановъ да чуе напрѣдъ отъ свѣтат нѣщо, че сетнѣ да са отговори, намѣсто да каже: съ които са обажда прѣдъ свѣтат отколѣшніат ни пріетенъ.

Принадлежатъ повече на скромното, нам. стоят са повече на сложното или смиреното достойнство (и кое ли то достойнство?).

Съвсѣмъ, нам. до край.

Поприще, нам. расколъ, пътъ, вѣрвежъ, работа.

Служили (кого сте служили?), нам. слугували.

Полезни и плодотворни, нам. по-износни и по-родливи.

Съдружникъ основателъ, нам. другаръ, основачъ

Органъ, нам. сжчево.

Рѣшили, нам. опрѣдѣлили.

Водимы, нам. поведени.

Ласкаемъ, нам. милкуваме.

По възможности, нам. колкото са може.

Надѣжда, нам. надѣжба.

Поздравлявамъ, нам. здрависвамъ.

Така съ тия забѣльжки единъ четецъ може искара и разумат на п. Стояновото писмо.

СЪГЛЕДВАНЕА.

Прѣзъ нѣкоя хубава нощъ, кога е ясно, човѣкъ като гледа небѣто, не може безъ очудване да не съгледва тая голѣмлива и многоприлична гледачница. Нж ако очитѣ му са прѣмрѣжватъ отъ хиляди звѣзди що ги съзира, умѣтъ му ще са исчудва още повече, когато познае, че тѣ звѣзди съ толкова слжнца прилични на нашѣто, които иматъ, види са като него тѣхнитѣ си мѣстливи и опашати звѣзди: когато звѣздобройщината го научи, че тия слжнца стоятъ на такъвъ чудовищенъ раздалечъ отъ насъ, щото сичкій раздалечъ отъ нашѣто слжнце до земята е една капчица наспоредъ тѣхній; и когато остане за бройтъ имъ, който окото ни види да смалява до около две хиляди, човѣкъ го намира още толкова по-голѣмъ, кога употрѣби по-дѣлги телескопи: сѣкогажъ нови звѣзди отвѣждъ тия що съгледва, нѣма край, нѣма слогове на небѣто.

Сичкитѣ тия звѣзди са виждатъ да са вѣртятъ околорѣжъ земята въ двацетъ и четири часа: нж е явно, че обыкаленето на земята около остѣтъ си трѣбува да докарва тоя изгледъ. Тѣ са виждатъ и още сичкитѣ да извѣршеватъ около полуситѣ на еклиптиката едно обыкалене прѣзъ двацетъ и петъ години; това явене е сетнина отъ клинчастій вѣрвежъ на земскій остъ. Остане ли за промѣненето ради стое-

нето на тыя звѣзди, което са вижда, че трѣбуваше да са чака отъ земскій вѣрвежъ въ неговій околъ, сичкій раздалечъ, който земята извѣрвява отъ едното лѣто до другото, като не е нищо въ изнисани на раздалечтъ до звѣздитѣ, тя не може да докарва осѣтлива разлика въ изгледтъ имъ.

Тыя звѣзди що ги наричатъ застояни или неходещи, стоятъ по между си съкогажъ на сѣщето мѣсто: когато планетитѣ или мѣстливитѣ звѣзди промѣняватъ непрѣстайно тѣхното, въ тоя поясъ дѣто видѣхме, че сичкитѣ имъ околи са намираха, а пакъ опашатитѣ звѣзди, още по-незастояни, прѣминуватъ безъ разлика прѣзъ сичкитѣ мѣста на небѣто.

По нѣкогажъ, людѣето са видѣли изведнажъ да са явяватъ нови звѣзди: ти ги видѣли, че стоятъ нѣколко врѣме, сетнѣ малко-по-малко да ставатъ по-тъмни и да изгаснуватъ. Нѣколко-си иматъ познати врѣмена за свѣтлината имъ и за чернѣи мракъ. Образъ-тъ, който може да иматъ тыя звѣзди и вѣрвежтъ на мѣстливитѣ звѣзди що са вѣртятъ може бы наизоколо, бѣди шѣтъ причинитѣ на тыя явенеа.

Нѣкои звѣзди що ги наричаме мъглища, които са гледатъ като прѣзъ атмосфера съ която са вижда да сѣ забыколени, даватъ ни още да разберемъ, че има между тыя свѣтила много различностъ.

Най-сетнѣ вникнуваческото око, спомогнато съ телескоптъ, намира нови явенеа: то сѣ голѣми ширинеи по-ясни отъ другитѣ страни на небѣто, прѣзъ които списувачтъ на звѣздобройшката теологіа е вѣрвалъ да е видѣлъ Деветото небѣ, нѣ по-явно е, че тѣ сѣ видѣ свѣтила, по-малко свѣтликави и много по-голѣми отъ другитѣ, и по-плоски може бы, и на кои-то различни стоенеа са вижда да правятъ неправилни образи.

Ето кои сѣ главнитѣ прѣдмѣти отъ гледачницата на саморастъта. Ако нѣкой започне да издирва по-натѣжно, колко ликове чудеса ще намѣри още? Какъвъ ли страхъ не докарва бученето отъ гѣрмотевицата и свѣткането отъ падането трѣскавица, щото и сѣщитѣ оныа които сѣ неприпознавали божество, гледали сѣ споредъ това да го почитатъ? Кой ли може да гледа безъ да са несмаева тая чудна дѣга, която са показва на спротивъ слѣнцето, когато въ дѣждовно врѣме прѣстнатитѣ капки въ въздухтъ отдѣлятъ прѣдъ очитѣ ни шарилото отъ свѣтлината? Ако пакъ отиде човѣкъ къмъ полусѣтъ, какви ли нови гледачници не ставатъ! Огнеове съ хиляди багрила, потикнати отъ хиляди трептенеа, свѣтятъ прѣзъ нощта въ тѣя климати, дѣто денното свѣтило не изгрѣва никакъ прѣзъ зимата. Азъ сѣмъ видѣлъ нѣкои отъ тыя нощи да сѣ по-хубави отъ колкото деніе-тѣ, които ма правяха да забравя пріятността отъ зарата, и свѣтлината отъ пладня.

Ако отъ небеса нѣкои слѣзе на земята, ако слѣдъ като е прѣминалъ прѣзъ най-голѣмитѣ прѣдмѣти, испыта най-малкитѣ, какви нови

чудовища! Какви нови чудесия! Съкой слънчовъ прашецъ прѣдставя толкова колкото и мѣстливата звѣзда на Юпитеръ.

ОМЕРЪ.

Нѣкой може, споредъ приказванеата що има за Омера, да го испише съ два начина толкова различно щото да го непомислимъ за единъ и сѣщъ човѣкъ; и тоя отдѣлни показъ е единъ добъръ доводъ за неизвѣстността на човѣшкитѣ разсѣжданеа.

Омеръ, споредъ набранитѣ негови дыри отъ оныя, които сѣ го хвалили, е былъ единъ божественъ човѣкъ. Такава е была силата на неговия даръ, който е измыслилъ искуството и го е ѣстѣмилъ. Нито единъ прѣди него нѣма да го е уподобилъ; никой слѣдъ него не е можалъ да го подыри; нѣмваше пѣснопойско искуство, нѣмваше пѣснопойство, нѣмваше сѣщо тѣй и наука, ако Омеръ не былъ бы писалъ. Саморастъта го была дарила съ вселенски умъ, и работата го направила да придобые сичкитѣ познанаа; отсѣждането му е было споредъ простирането на просвѣтенето му; тѣжмень цѣнилникъ на нѣщата, той сѣкогажъ е прѣдставилъ доброто за добро, и лошото за лошо: толкова различенъ колкото и родливъ, той никогажъ не е насыщалъ своитѣ четци, и той знае да распростира една нова пѣсня и до повторенеата си. Дълбокъ богословъ, ако и идолопоклонецъ отъ злоструване що сѣ го направили по измыслеванеата му, той е ималъ, за много нѣща, познанаа за божеството токо-речи тѣй праведни както и Мойсеовитѣ. Кой са е опиралъ най-добрѣ срѣщо разглезата и е случвалъ най-харно за добродѣйността? Хрисиптовци и Сократовци сѣ быле прѣдъ него оскѣдни философи; ти сѣ знааля само да разказватъ сухо нарѣдбитѣ за добронравіето, той е знааля да надѣхва людіето съ тѣхъ. Неговитѣ небывалици, и най-неразбранитѣ на гледъ сѣ пакъ толкова почтени тайни, дѣто сѣ скрѣти най-изгледнитѣ и най-привлѣкаческитѣ истини.

Той само е образилъ законници, книжовници, юнаци и царіе: най-прѣднитѣ човѣци ще бѣдять сѣкогажъ негови ученици; и нека дойдемъ на пѣснопойството, той го е докаралъ до единъ край высочина, който прави по-малко надварването отъ колкото изгубването надѣжба на най-добритѣ пѣснопойци. Помысль, нареда, мысли, осѣщанеа, изричане, сичко е неугодноливо въ неговитѣ списанеа: той е човѣкъ съ сичкитѣ дарове: съ чудна паметъ, съ пріетна и сѣкогажъ висока, безкрайна прѣсторка, съ вселенско и неизмѣнливо, вышнее разсѣждане. Тыя каквини, които са уврѣждатъ обыкновенено въ другитѣ пѣснопойци, виждатъ са у него да си правять еднотружно истѣжмяването; и това истѣжмяване е тѣй осѣтливо и така познато, що трѣбува да бѣде слѣпъ нѣкой, за да го не види, и несвѣтни да са не сдума за него.

Нека подыримъ други забѣлѣжки: Омеръ е былъ и той човѣкъ.

Далечъ отъ насъ да му сме длъжни за измислеването, той е достоинъ за укоръ, че е искалъ да го освои, като са е смълчавалъ за списувачитѣ, които сж работили прѣди него. Той е напълнилъ паметъта си съ сичкитѣ глупави общи мысли, що сж бѣле распрѣстнати по негово врѣме; и отъ нѣмане разумъ, или отъ една неразбрана либовъ да бжде чуденъ, той е още смѣшенъ за глупавината си. Никогажъ човѣкъ не е ималъ по-своенхравна мысль за боговетѣ: той умложавя за тѣхъ човѣшкитѣ слабости и злочестини, и нему са иска и още става и кривъ за да грабне сжщата правдина на безсмъртността.

Разумницитѣ сж выкали блазѣ Платону, че го е изгонилъ изъ своята народна управа и единъ цѣлъ поредъ философи сж имали сичкитѣ пѣснопойци за дриплювци по причина на Омеровитѣ глупавини. Той е неодѣланъ клеветникъ въ измислеванеата си, много дебелакъ и прѣмездливъ въ добронхравіето си; непохватенъ да испише разглезата и добродѣйността съ истинскитѣ ѳ шарки, той струва само за да насжрчева мрѣсницитѣ и да побжркува почтенитѣ людѣе.

Колкото са изнѣса за пѣснопойството, човѣкъ може да смѣта Омеровитѣ грѣшки отъ сжщитѣ каквини, които сж потребни за пѣснопойството. Никаква помысль, никаква наредъ, долня нхравность, дѣтински-мысли, лихи осѣщанеа, сказни безъ уредъ, распрѣстнати приказванеа, насилни уприличенеа, прости отсжжданеа, студени и усилни прилагачески: това му сж каквинитѣ. Дѣ ли отѣйва сетнината? нека прѣхвжрлимъ думата. Омеръ е былъ единъ чуденъ човѣкъ споредъ лудничавостѣта и лощото разсжждане.

Сега, кое ли да са повѣрва? То са види, че нито единъ отъ тѣя два образа не си приличать добрѣ. Чуденето и мразенето може бы сжще тѣй да сж ги прѣккалили...

Колкото отъ моя страна, ето личната ми мысль, която имамъ за Омера:

Той е былъ единъ саморастно пѣснопойски даръ, пріетенъ на небывалицитѣ и на чуденето, и докаранъ изобще въ уподобенето, было за прѣдмѣти отъ саморастѣта, было за осѣщанеа и дѣянеа отъ човѣцитѣ. Той са е научилъ, по-отнапрѣдъ съ пжтуванеата си, за мыслитѣ, за обичайтѣ и нхравитѣ на народитѣ: така, като е станалъ единъ отъ най-ученитѣ човѣци прѣзъ вѣкътъ си, неговата присторка му подава искусство да събере различнитѣ си познанеа въ единъ и сжщи прѣдмѣтъ; и отистина съ разсжждането си е постигналъ да привлича повече своитѣ слушачи споредъ тая обща придржжность щото най-различнитѣ нѣща иматъ единъ платъ. Той е ималъ размирень и родливъ умъ, повече высокъ отъ колкото галень, повече саморастни отъ колкото искусень, и повече залибенъ за спорността отъ колкото за изборътъ. Азъ можа да вѣрвамъ, че той са е исписалъ самъ-си по лицето на Нестора, защото неизгубва никоя случка да говори на джло, както и той старъ разум-

никъ; той дума токо-речи вредомъ повече отъ колкото трѣбува да каже, и са вижда нетърпеливъ да нарежда сичко щото знае и сичко щото е видѣлъ, кога че ли да са е боялъ да незагуби нищо. Той е посвоилъ, споредъ едно прѣднинство на вкусуването, пхрвитѣ мысли за сладкудието въ сичкитѣ видове; той е говорилъ езикътъ отъ сичкитѣ страсти; и понѣ е отговорилъ на списувачитѣ, кои-то трѣбува да са повеждатъ по него, една безкрайность отъ пжтища, за които е оставало само да ги сравняватъ. Види са, че по което врѣме Омеръ и да е живѣялъ, той е былъ понѣ най-прѣдній пѣснопоецъ на мѣстото си; и ако го приедемъ само въ тоя разумъ, може са каже, че той е наставникъ на сж-читѣ оныя, които сж го надминали.

ПАМЕТНИЦИТЪ ОТЪ ВЕТИ ЕГИПЕТЪ.

Египетъ, който са е затичевалъ да направи своитѣ сгради безсмертни, и до нынѣ има незаличливий печѣтъ отъ сичкитѣ искусства, ще противогужда много врѣме вжрлата още и извѣжнѣрната тежнина отъ най-ветитѣ покази на саморастната промѣнливость и незастоянство отъ човѣшкѣй умъ. Отистина, най-ревнивѣй народъ да искарева на свѣтъ трайни работи е живѣялъ въ най-сгодната страна на земята да ги уварди и задържи. Тѣи паметници сж быле направени прѣди много вѣкове отъ основането на градовѣтъ въ Гржціа. Тѣи сж видѣли да са поражда и да исчезнува голѣмината на Тиръ, на Картагенъ и на Атина. Тѣхъ сж наричали египетски ветини още по врѣмето на Платона, и нашѣтѣ напоследници ще имъ са чудятъ и още въ тѣхъ времена, когато, по сичкитѣ мѣста на земскѣй валякъ, не остане веке дыря отъ сградитѣ, които са намиратъ днесъ.

Нж многото траяне на тѣи паметници не са държи само отъ свойщината на климатътъ, то произлазя най-вече отъ силното затичване на оныя, които сж ги издигали: защото едвамъ може са намѣратъ по крайщата на Ниль развали отъ романски сгради. Пхрвитѣ Египтянци сж припознавали за добро и истински достойно за вникнуване само онова, което е трайно и посветено отъ осѣщането на общата облага. Тѣхнитѣ голѣми работи сж имали испжрвомъ за прѣдмѣтъ да направятъ земята по-здрава, по-родлива и по-разширена. Тѣи сж постигнали да прѣсушжтъ блата и езера, да обладаятъ цѣли лжбове по Ливійска пустыня, да оцѣнятъ неравностьта отъ разливането на водитѣ съ едно честито прѣд-виждане и съ чудесата отъ искуството. Тѣи сж основали своитѣ градове на прѣшироки равни и прави друмове; като сж възвржчали по волята си теченето на рѣката, или сж я раздѣлвали на многобройни вади, тѣи видѣли да са издигатъ отъ срѣдъ водитѣ и сж създали, тжй да са каже,

самички, тѣхъ хубави равнища при Делта, които можли отгорѣ за малко да станатъ толкова много спорни. Еднаквостта на климатътъ, непромѣнливий редъ на саморастнитѣ явенеа сж спомогнали да втѣлпять на тия народи тая пронирилива свойщина отъ тежина и застоянство, която отлича тѣхнитѣ основанеа. Неблагодарни да накичеватъ крайщата на Нилъ съ множество безсмъртни паметници, тии са заловили съ чудовищни работи извѣтрѣ въ скалитѣ, които сж прѣдѣляли тѣхното владане; и той подземски Египетъ са е мѣрилъ на прѣхубость съ оная, на който сж сидѣли и быле го обогатили сичкитѣ искусства. Тии сж почитали нѣкакъ си като вѣчно онова, щото са е стояло на вѣрата имъ и на управата имъ; тии сж удържали въ тая мисль съ непрѣстайното гледане голѣмитѣ народни паметници, които си сж оставали сѣкогажъ сжщитѣ и сж са виждали да не испадатъ никакъ на дѣянето отъ врѣмето. Тѣхнитѣ законници быле отѣкли, че това добронравно втѣлпене щеше спомогне за трайността на самодържавата имъ. Така съ тая иста помисль той народъ е врѣзалъ по своитѣ палати, по храмоветѣ си и по неговитѣ си гробища, образитѣ на своитѣ богове и на своитѣ царіе. Съгледванеата на небѣто, свещенитѣ заповѣди, гледачницата на своето богослужене и на гражданската дружина. Тия каменодѣланеа сж най-ветитѣ дыри що човѣкъ е оставилъ на земята; тѣ са падатъ на то вето просвѣтене въ Азіа, което е было прѣди сичкитѣ врѣмена на Грѣція; тѣ ны правятъ да прѣдвиждаме какви сж быле тогава умоветѣ и обичаитѣ на народитѣ.

Човѣкъ неможе никакъ да са неочудва за работитѣ на Египетъ нито да си ненапомнева врѣмената на неговата слава безъ да не съгледа злочестинитѣ, които сж станали причина ради загубването на законитѣ му, на познаниеата му и на самовластьта му. Човѣкъ ще оцѣни най-добрѣ основанеата му и да ги приеме като единъ добронравенъ изворъ за благоденствие, което не е было по-малко потрѣбно за тия мѣста отъ колкото рѣката, която ги вади и роси; той ще срѣщне най-вече жалостний редъ въ който е стигналъ съ спорността, що му я е снабвяла, отгорѣ за малко години, една най-разумна управа.

Така ученето за Египетъ, толкова плодовито съ голѣми споменуванеа, обажда ни още, че изостреването на умъ и на майсторіата е привързано съ варденето на общій редъ; то ни прави да познаемъ най-добрѣ цѣната на законитѣ и на една трайна и просвѣтена управа; то ны надххва съ нови подобни причини да обычае законитѣ и управата. Това учене може само да настава праведливи и високи мысли, да възврѣща отъ тжрсеното на непотрѣбни накичванеа, и да докарва еднаквостъ и простотіа на погледътъ. То ще направи да познаемъ добрѣ, че якитѣ и трайни-тѣ прѣдмѣти иматъ едно голѣмство, което е тѣхна посвойщина, и че, ако искусствата гиздавина на кроежътъ спомага за истжжмяването, мисльта за истинското добро обнема безъ друго оная за трайность-

та и за голѣмината. То ще показва тая наредба прѣзъ сѣкій него день, и може да има едно поносно вліяне възъ вкусването и възъ работитѣ прѣзъ вѣкътъ.

ЗА ЕЛЕКТРИЧЕСТВОТО.

Голѣмитѣ употребенеа на електричеството ако и да сж нови, намирането на тая тепливость е отъ най-вето врѣме. Явенеата що прѣдставя тя, быле ги съгледали пржвъ пжтъ въ кехлибарѣтъ, що Гржцитѣ наричали *електронъ*, отъ дѣто е излѣзло име *електричество*. Философъ Талесъ тжй са былъ оплашилъ отъ него, щото вѣрвалъ, че кехлибарѣтъ былъ са съживѣвалъ.

Не трѣбува да разбираме, че *желтій кехлибаръ* е се едно като мургавій: тии два плата сж яко различни, а иматъ само това обще, че сж и двата джховити.

Мургавій кехлибаръ е единъ дебелъ платъ, който пуца нѣ яко приентъ джхъ, като отъ мискъ; мургавій му цвѣтъ е размѣсенъ съ черно и жжлто.

Жжлтій кехлибаръ, въ който най-напрѣдъ намѣрили електрическита явенеа, е единъ ископачески клей, жжлтъ и прозиренъ, па има хубавъ джхъ; той може да са излжсква добрѣ, та отъ него правятъ накичванеа за многоприличіе.

Едноврѣмешнитѣ пѣснопоеци мыслили, че кехлебаревитѣ жрна произлазятъ отъ сжлзитѣ на Фаетоновитѣ сестри.

Тоя платъ са вижда да произлазя отъ единъ видъ прѣдипотопни шипородливи, отъ които са намиратъ само жзната и шиповетѣ; той е былъ испжрвомъ тепливъ, както го довеждатъ бубулечкитѣ и шумкитѣ отъ растлецитѣ, що са намиратъ въ него нѣкой пжтъ.

Жжлтій кехлибаръ са намира наспоредъ земскитѣ вжглища въ много мѣста; има го доста и въ пѣсечливитѣ прѣспи край Балтійско море; плискането отъ водата исхжрля много нѣщо отъ него на крайтъ.

Нека дойдемъ сега на електрическата тепливость.

Познато е, че коніетѣ, кучетата, коткитѣ, и нѣкой пжтъ още и човѣцитѣ, може да бждатъ електрици щото да пуцатъ искри отъ тѣхъ, кога нѣкой ги глади; и това съгледване е много вето.

Прочита са въ *изводитѣ отъ животѣтъ на философъ Изидора*, написани отъ Дамасціуса, че многобройни и силни искри исхжркали отъ Северовій конь, кога нѣкой го гладилъ, и сжщето нѣщо са забѣлжжило по магарето, на коѣто са качвалъ Теберъ, кога училъ реторика въ Родосъ; че излазятъ искри отъ снагата на Балеинериса, Теодориковъ баща, царъ въ Италия; че истото явене са случевало и на сж-

ща Дамасциуса, кога са обличалъ или съблчалъ дрѣхитѣ, че нѣкой пѣтъ пламачитѣ са виждали яко добрѣ по дрѣхитѣ му, безъ да запалятъ нѣщо. Той показва още да е видѣлъ одного, кой-то, като си трѣжалъ главата съ кораво (золаво) сукно, правилъ да излизать отъ нея искри дорѣ и пламаци.

Ако нѣкой натрѣжа едно стѣклено трѣкало или една клейна тояга, да речемъ, па имъ прѣдстави на сетнѣ леки кѣрпелчета, както дървени лѣстунки, бѣла книга (хартіа), и др. т., тѣи кѣрпели ще са привлекътъ.

Тая сила привличане, която излиза отъ трѣкането, става отъ една *тепливость*, що я наричатъ *електрикѣ*, и то е *електричество*.

Електричеството са намира нѣ само въ стѣклото и въ крайтъ, нѣ то е распрѣснато въ сичкитѣ кѣрпели, какъвто видъ и да бѣдять, и въ най-малкитѣ трошици на сѣкѣи.

При това трѣкането не искарева на явѣ тая *тепливость* въ сичкитѣ кѣрпели; нѣкои-си задѣржатъ привличацеската свойщина искарана отъ трѣкането: тѣи сѣ наречени *лоши прѣведници* на електричество, защото прѣвеждать лошаво тая *тепливость*, сирѣчь задѣржатъ я, опирать я; други загубватъ привличацеската свойщина споредъ както тя са поражда: тѣи са викатъ *харни прѣведници*, защото пушатъ електричеството да минува вредомъ, да вѣрви въ въздухътъ и въ околнитѣ кѣрпели.

Сичкитѣ кѣрпели не сѣ изравно харни или лоши прѣведници; сѣкѣи залава едно помеждушно стѣпало между оня, който е повече и между оня, който е по-малко.

Тяфѣтъ, коприната, сѣкѣи кожухъ, стѣклото, змѣвитѣ луспи, безцѣнѣи камыкъ и другитѣ сѣжни камаци, сѣкаквъ клей, както гоммелакътъ и чѣрвенѣи восакъ, сѣ лоши прѣведници на електричеството.

Расовецѣтъ (металлитѣ), гадинскитѣ и трѣвнитѣ платове, земскѣи валякъ, сѣкоя *тепливость* избоще и водната пара, сѣ харни прѣведници на електричеството.

Забѣлѣжено е, че влагата направя харни прѣведници сичкитѣ кѣрпели; оніа, що иска човѣкъ да ги електриса съ трѣкане или по другъ нѣкой начинъ, трѣбува по-отнапрѣдъ да са натоплятъ или да са исушѣтъ нѣкакъ-си, за да нѣмать никакъ влага; защото електричеството са задѣржа много врѣме въ въздухътъ или въ единъ сухъ вѣтреникъ, нѣ то са распалѣва завчасъ въ сѣкѣи влаженъ вѣтреникъ.

Кога човѣкъ иска да електриса единъ кѣрпелъ харенъ прѣведникъ той го усамотѣва, сирѣчь туря му подлога единъ кѣрпелъ лошъ прѣведникъ, който въспира сѣко сбирание съ харнитѣ прѣведници; тогава електричеството, като ненамира никаквъ прѣходъ въ околнитѣ кѣрпели, сѣди като задрѣно въ харнѣи прѣведникъ.

Кога единъ човѣкъ са намира врѣвъ единъ лошъ прѣведникъ, ре-

чи го единъ сырей клей или едно столче съ стжклени крачка, той са електрисва като допира до единъ електрисанъ кърпелъ; нж щомъ не е веке отдѣленъ отъ земята (която е харенъ прѣведникъ,) съ кърпели лоши прѣведници, той загубва електричеството си като ѝ го прѣкарува.

Лопитѣ прѣведници, що ги употрѣбавать обыкновенено за усамотниции, сж стжклото, клейтъ, гоммелагътъ и копринянитѣ нишки. Ето едно нѣщо много забѣлѣжническо:

Кога човѣкъ електрисва съ тржкане кжсъ стжкло, и му прѣдства една бжзова валка или другъ нѣкой лежичкъ кърпалъ харенъ прѣведникъ, окаченъ съ коприняна нишка, тя валка испжрвомъ е привлечена силно отъ стжклото; нж отъ както съ допиране той ѝ е събралъ електричеството, то я отхвърля. Ако, намѣсто стжкло, той употрѣби клей, нѣщата са случевать сжще тжй пакъ.

Нж чудното е, че ако една валка отхвърлена отъ електрисаното стжкло я прѣдставимъ на клейтъ, тя са привлича осѣтливо отъ него, и стжклото, отъ само-себе-си, привлича силно валката, която е была отхвърлѣна отъ електрисаній клей.

Отъ тья изгледни явенеа е отсѣкълъ умътъ на физицитѣ, че електричеството отъ стжклото и електричеството отъ клейтъ не сж еднакви, защото сѣко отъ тѣхъ привлича онова нѣщо, кое-то другото го отхвърля.

Людіето наричатъ *стжклено електричество* онова, което са поражда възъ стжклото или онова, което е нему еднакво, и *клеино електричество* онова, което са поражда възъ клейтъ или това, което е нему еднакво; защото сичкитѣ електрични кърпели прѣдставять единій и другій отъ тья две електричества.

Стжкленото електричество са нарича и *електричество положникъ*, а клейното електричество — *електричество отречникъ*. Сетнѣшнитѣ тья именованеа, по-тжжмени отъ пжрвитѣ произлазять отъ една измыслена Франклинова наредба, дѣто людіето опытвали да изяснявать сичкитѣ явенеа съ едно само електричество, що го мыслили ту *повече*, ту *по-малко*. Ако тая наредба и да е напустната изобще, людіето задържали именованеата, които показвать яко-добръ двѣ противни свойщини.

Тая тепливость недѣе сѣкогажъ съ сжщата сила; едно вникнуваческо съгледване и истински опытуванеа сж направили да припознаемъ, че електрическитѣ привличанеа и отхвърлянеа разсичать по раздалечитѣ и по колчавинитѣ на електричеството, споредъ тья два закона:

1° *Електрическитѣ привличанеа и отхвърлянеа сж въ еднаква мѣрка съ колчавинитѣ отъ електричеството*: сирѣчь, ако има 2, 3, 4, и т. н., пжти повече електричество, кърпелитѣ ще бж-дать привлечени или отхвърлени 2, 3, 4, пжти повече.

2° *Електрическитѣ привличанеа и отхвърлянеа сж въ про-*

тивна мърка отъ кръстакътъ на раздалечитъ: сирѣчь, ако раздалечътъ е 2, 3, или 4 пѣти по-голъмъ, привлчанеата и отхвърляванеата ще бѣдять 4, 9 или 12 пѣти по-малки.

Сичкитѣ самораствни кърпели иматъ дветѣ електричества собрани въ безкрайна колчавина; нѣ когато сѣ съединени въ равни каквини, тыя стлюбяватъ онова, що го наричаме тецливостъ или *сръднео електричество*, и кърпелитѣ въ които са намира това съединене на дветѣ собрани електричества нѣмать свойщина нито да привлчатъ лекитѣ кърпели, нито да ги отхвърлятъ; ти не показватъ никаква личба отъ електричество. Тогава са казватъ въ *сръднео* или *саморастно стоене*.

Трѣжането не искава сѣкогажъ сѣщето електричество въ истий кърпель; стѣкло-то, да речемъ, кога са натрѣжа съ вѣлна или съ коприна, електрисва са стѣклено; нѣ то приема клейно електрисване, ако са натрѣжа съ кочешка кожа. Така трѣбува да отмахнемъ тыя именования за стѣклено и клейно електричество, които сѣ до сушь негодни.

Видѣтъ на електричеството що нѣкой набавя на единъ кърпель са дѣржи нѣ само отъ трѣжаній кърпель, нѣ сѣще тѣй и отъ стоенето на поврѣхнината отъ натрѣжаній кърпель. Човѣкъ може, да речемъ, да набави на една и сѣща стѣклена прѣчка и дветѣ електричества изъ единъ пѣтъ; стига само за това, тя да е изгладена отъ единъ край и залава отъ другій.

Саморастно, човѣкъ са подканева да попыта: защо въ нѣкой случай едното електричество са поражда повече отъ другото; нѣ още науката не е доста напѣднала, за да расправи това пытане.

Не е потрѣбно да забѣлѣваме, че трѣжаній кърпель са електрисва кога са трѣжа, и прихваща сѣкогажъ противното електричество на това, което са явява по поврѣхнината отъ натрѣжаній кърпель.

Човѣкъ може да електриса единъ кърпель харенъ прѣведникъ по два начина: прѣзъ *допирание* и прѣзъ *вляне*.

Той го електрисва прѣзъ *допирание*, слѣдъ като го е усамотилъ, кога го допрѣ направо съ единъ веке електрисанъ кърпель. Така зачасъ, единъ дѣлъ отъ тецливостъта на оня, който е електрисанъ, са излива въ другій и са явява на поврѣхнината му.

Нѣ не е потрѣбно да допираме съ електрическій изворъ единъ кърпель харенъ прѣведникъ, за да го електрисаме, доста е да го приблизимъ до него.

Съ самото си показване, електрическій изворъ дѣе тогава вѣзъ сръдната тецливостъ, разставя я и привлека отъ своята страна електричеството, що е противно на неговото, и отхвърля отъ другата страна приличното електричество; кърпелтъ е тогава електрисанъ прѣзъ неговото вляне.

Въ тоя случай, има само отлѣчане и прѣмѣстеване на отдѣленитѣ тецливости въ кърпелтъ харенъ прѣведникъ; той не приема нищо

отъ изворътъ и му не дава нищо: така, ако нѣкой го спотаи отъ вліането му, като го отдалечи или спрѣ сжщій изворъ, отдѣленитѣ тепливости са сглобявать пакъ и кърпелтъ си дохожда въ срѣднео стоене.

Когато туй изновно сглобяване бива отведнажъ, електричествата, като са сберать пакъ, испадать на бързи мърдаеа за прѣмѣстеване, и докарвать, въ кърпелитѣ дѣто това изновно сглобяване са сбѣднува, потърсеванеа малко много силни, които наричатъ съ име *повржтни устрѣлъ*.

Людѣто отмахнувать дѣянеата на тоя повржтни устрѣлъ, като отдалечавать малко-по-малко отъ електрическій изворъ електрисаній кърпелъ прѣзъ вліане.

Доста е нѣкой кърпелъ харенъ прѣведникъ да са допира съ електрически изворъ колкото на вржхъ игла, щото електричеството да са распрѣстне завчасжъ по сичката му повржнина; и когато е електрисанъ, се едно е, ако нѣкой го пипа отъ единъ край или отъ другъ, загубата, на която испада, са осѣща сжще тѣй по сичката му повржнина.

Така доста е, за да отмахнемъ всичкото електричество на त्या кърпели, да ги туримъ малко нѣщо да са допирать до земята, харенъ прѣведникъ на електрическата тепливость. Заради това, кога говоримъ за земскій валякъ въ въведнето на електрическитѣ явенеа, туряме му нме обща щерня.

Това не е сжще тѣй и за кърпелитѣ лоши прѣведници: тѣи приемать или загубвать електричеството въ простирането на тѣхното допиране; сѣкоя отъ капкитѣ имъ трѣбува да са има като непридржжна отъ другитѣ, да са товари сама съ електричество, или сама да го загубва. Тая причина прощава да товаримъ различни мѣста отъ едно сжще клейно тржкало съ електричества сѣкакъвъ видъ.

Прѣкарването на тепливостьта въ простирането на единъ кърпелъ харенъ прѣведникъ, на една желѣзна нищка, да речемъ, става съ такава бързина, щото му е можно до сега да ѝ смѣтнемъ бързината; тя си са прѣкарва завчасжъ отъ единій край на желѣзната нищка до другій.

Изоколо на единъ споренъ изворъ електричество, са распрѣстнува една вона като отъ чесновъ лукъ или отъ фосфоръ; людѣто подушвать нѣкой пжтъ нея вона въ въздухътъ, кога наблизява нѣкоя върла бура.

Цвѣтътъ на електрическата искра е обыкновенно синкавъ или червеникавъ; нж едно нѣщо е изгледно, че електричеството, като са излива отъ единъ кърпелъ съ остъръ джхъ, прѣдставя една свѣтлина, която са промѣнява въ видътъ си, споредъ саморастъта на то електричество: ако то е положническо, тя излазя като една свѣтликава китка, на която расперенитѣ рази издавать въ въздухътъ едно леко бучене; ако напротивъ, то е отречническо, човѣкъ вижда само свѣтликавъ вржхъ на край единъ остъръ кърпелъ.

Ако нѣкой и да са неопарва отъ електрическата свѣтлина, то не ще рече, че тя нѣма горещина; въ много случаи, тя дѣе като огньтъ: така електрическата искра може да запали една огаснала свѣщъ, да подпали етеръ, спиртъ, горливъ вѣтреникъ, както воденикъ, и др. т.

Мнозина физици сѣ имали омыслѣлъ, че електрическата тепливостъ можло да бѣде причина за трѣскавицата, когато Франклинъ, слѣдъ като позналъ, че кърпелитѣ харни прѣводници изострени на врѣхътъ пушчали много лесно електрическата тепливостъ, щото не е край да ги натоваримъ съ електричество, прѣдложилъ да са забочи, въ въздухътъ една желѣзна прѣчка, изострена добръ на врѣхътъ, за да са научемъ каква прилика можеше да има между електричеството и трѣскавицата.

Единъ попъ френецъ, на име Далибардъ, е пѣрвий, кой извършилъ франклиновата мисль. Той рекълъ та направили въ Марлила-Виль, на 1752, една колыба на врѣхъ единъ рѣтъ, отгорѣ надъ която забочилъ, въ единъ сырей клей, една желѣзна прѣчка 13 до 14 метра висока, изострена на врѣхътъ ѝ.

Часътъ на четири и дваисетъ минути, станала една бура надъ то мѣсто дѣто била прѣчката; попътъ отъ Марли отишълъ тамъ, приблизилъ прѣстътъ си до прѣчката и искаралъ доста силни искри.

За туй много прѣмеждливо опытване, споредъ което Рихманъ загубилъ животъ си, са увѣрили на нѣкои мѣста; людіето съгледали още, че облакътъ можеше да бѣде доста далечъ безъ да прѣстане прѣчката да са не електрисва. П. Делоръ, похвѣтенъ физикъ, искаралъ искри въ Паризъ, когато облакътъ е былъ надъ Винсени, сирѣчь най-малко 2 левги далечъ отъ него.

Нѣколко врѣме слѣдъ пѣрвото опытване, двамина други физици, де-Рома и Карлъ, сумѣсали са да издигатъ къмъ облакътъ едно хвѣрчило обрѣжено съ металлически бодель, и на което врѣхъта, сплетена съ металлическа нишка харенъ прѣведникъ, имала на крайтъ копринено вѣженце, щото да усамотѣва лицето, което я държало.

Тоя уредъ е пушалъ отъ само-себе свѣткавици три метра дълги и на кошто гѣрмежътъ приличалъ на пушкуване пицовъ.

Въ Паризъ, човѣкъ може види и днесъ въ Консерваторіата за искусства и занаяти наклееното столче, което крѣпило хвѣрчилото; то е като изгорѣло отъ електричеството, което е текло наоколо както огнянъ бѣрзей.

Тя опытванеа истѣлкували нѣ само единството на трѣскавицата и на електричеството като показали, че бурнитѣ облаци шхтатъ както една електрическа машина вѣжъ кърпелитѣ харни прѣведници, нѣ и още, че и облацитѣ нѣматъ сѣщето електричество, защо едни сѣ електрисани положнически и други отречнически.

Сега е лесно да разберемъ явенеата що ни прѣдставя трѣскавица-та: два облака натоварени съ едно и сѣще електричество трѣбува да

си са отхвърлять; и, напротивъ, тѣи ще си са привличать, ако сж натоварени съ различно електричество. Тѣя привличанея и тѣя отхвърляванеа струвать безъ омысль много въ извънреднитѣ вѣрвежи и въ голѣмитѣ мѣтила що нѣкой забѣлѣзва на небѣто въ бурно врѣме.

Кога два облака натоварени съ противно електричество са срѣщанть, тѣи са привличать еднородно, и, като стигнахъ до нѣкой раздалечъ, тѣхнитѣ електрически тѣливости са спущать едната срѣща другата, за да са сбержѣтъ: това собирање наричаеме *трѣскавица*; отъ него е тя прѣголѣма искра, що я викаме *свѣткавица*, и той гърмежъ, що задыря свѣткавицата, и на който сж турили името *гърмотевица*.

Човѣкъ вижда често свѣткавицата да цѣпи облакѣтъ и да набрѣздява едно голѣмо простиране по небѣто, което смѣтатъ да бѣде нѣкой пѣтъ повече отъ една левга; дырѣта що то оставя е товоречи сѣкогажъ на лѣкатушка, както и искараната отъ едно силно стоварване електрическа искра.

Гърмотевицата произлазя отъ едно силно расклатване на въздухѣтъ, който са намира въ прѣходѣтъ на електричеството. Продълженитѣ тѣркалиеа ставать най-вече отъ брѣздата на свѣткавицата прѣзъ различнитѣ въздушни настели, които не приѣмать истото тласкане, защото нѣмать сжшій топликъ, нито еднакво стѣпало сухость или влажностъ. А често са случева, щото гърмотевицата да са повтѣря и да са продължава отъ отгласяванеа на горитѣ, на планинитѣ или и на иститѣ облаци; при това изобше, е траянето на свѣткавицата, което отсача траянето на гърмотевицата.

Гърмотевицата са чуе изобше подыръ малко много врѣме отъ какъ са яви свѣткавицата; причина на това е, че гласѣтъ са простира нѣ толкова бѣржѣ както свѣтлината. Колкото повече врѣме са изминува между явенето на свѣткавицата и на гърмежѣтъ отъ гърмотевицата, толкова повече е на далечъ бурній облакъ.

Човѣкъ може да смѣтнува това отдалечене отъ изминалото врѣме между свѣткавицата и гърмотевицата. Сѣкоя секунда, която лесно може нѣкой да смѣта споредъ бѣенето на тупѣтъ, прѣдставя единъ раздалечъ отъ 340 метра, което праи около шесть минути. Свѣтне ли единъ пѣтъ свѣткавицата, нѣма веке прѣмежде, защото трѣскавицата е станала веке.

По-често трѣскавицата трѣснува верѣдъ въздухѣтъ безъ да докара нѣкой ущѣрбъ по земята; нѣж и това нее сѣкогажъ тѣй.

Людѣето различавать два вида трѣснуванеа; *право трѣснуванеа* и *трѣснуване съ поврѣжни устрѣлъ*.

Кога единъ бурни облакъ дохожда доста близо при нѣкой врѣхъ отъ лицето на земята, за да направи тамъ едно набиране електричество, изновното слобяване на дветѣ електричества може да станва между облакѣтъ и влѣялническии врѣхъ. Тогава казваме, че той врѣхъ са е трѣсналъ направо или, както казва народѣтъ, шипѣтъ е падналъ

вржъзъ него вржхъ, ако и да нѣма нищо да е паднало; тамъ е било изново сглобяване на електрическитѣ тецливости.

Влияническій вржхъ отъ бурний облакъ, ако са скрие завчасжкъ отъ тоя облакъ, тогава дветѣ електричества отдѣлени вржъзъ тоя вржхъ дохождатъ пакъ едното срѣщо другото съ голѣма сила и изново са сглобяватъ отведнажъ. Това казваме повржтни устрѣлъ, втори видъ трѣснуване.

Высочинитѣ, планинскитѣ вржхове, држвіето, звжнилницитѣ и, из-обще, высокитѣ сгради, са трѣснувать най-вече, защото тыя сж по-близо до бурнитѣ облаци; познато е, че дѣянето отъ електричеството става, при сичко това, въ противна мѣрка отъ кржстакътъ на раздалечитѣ.

При това саморастъта на пржстѣта, нейната сухость или влажностъ, прѣведливостъта на платоветѣ, що сглобяватъ различнитѣ настели на мѣстото, сж стихинтѣ, които надокарватъ нѣкой пжтъ трѣскавицата повече вржъзъ едно по-низко мѣсто отъ колкото вржъзъ друго по-высоко.

Повржтний устрѣлъ не е толкова силенъ въ дѣянеата си както правій, той не запалва нищо; нж е явно, че людіе и добытакъ може да умратъ отъ него. Човѣкъ незабѣлжва тогава по тѣхъ нито изгоряванеа, нито рани, нито строшаванеа, съ една дума, никаква дыря отъ електрическа тецливостъ, когато правій устрѣлъ прѣдставя обыкновено тѣхъ личби.

Така правій устрѣлъ е най-страшній. Тогава трѣскавицата, кога е съединена съ земята, са явява съ една или много дунки малко много джлбоки; пржстѣта е тамъ изровена и разсхвжрлена; држвіето нѣкой пжтъ сж разцѣпени и строшени, или забѣлжжени отъ вржхътъ до коренътъ съ една брѣзда джлбока нѣколко сантиметра.

Кога трѣскавицата трѣсне вржъзъ исушени отъ врѣмето джрвета, и вржъзъ сламени покриви, тя обыкновено ги запалва и направя пожари; често тя прѣнася на далечъ прѣголѣми грамади, измжгнува желѣзнитѣ прѣчки отъ заякнукването имъ, растопява и обржща на пѣра металлитѣ, размѣстева и стропаля покжщнитѣ. Тя прѣдставя чудни явенеа; тя са вижда нѣкой пжтъ да уварди единъ прѣдмѣтъ, що са намира въ прѣходътъ ѝ, за да иде да дыри другъ, който е много далечъ и скритъ, както единъ гвоздей или кжсъ металлъ верѣдъ една джрвена сграда. Различнитѣ стжпала прѣведливостъ на кжрпелитѣ сж доста да истжлкуватъ тѣхъ явенеа.

ЗА ТЕЛЕГРАФИЧЕСКОТО ИСКУСТВО.

Телеграфъ; тая дума е сглобена отъ гржцкото *телосъ*, отъ далечъ, и *графо*, пишж. То е единъ уредъ съ който човѣкъ испраща много на далечъ новини и поржчванеа, обажданеа или заповѣди, съ бѣлѣзи,

прилични на словата отъ азбукито, на думитѣ или на цифритѣ. Людето различаватъ *въздушній телеграфъ* и *електрическій телеграфъ*.

За въздушній телеграфъ употребяватъ пусолата, за да виждатъ наблизо извѣстениѣ отъ далечъ бѣлѣзи.

Едноврѣмешнитѣ сж познавали искусството на бѣлѣзитѣ: тѣи сж употребявали огнѣове, фенери, факли, прѣпори, херуглици, и др. т. за да обаждатъ завчасъ надалечъ извѣстіа или прѣдвидени случаи отъ по-напрѣдъ.

Полибъ споменува най-вече за нѣкой Клеоксенъ, който былъ измислилъ една наредба, съ която човѣкъ можалъ да направи да прочита единъ съгледовачъ онова, което му е трѣбувало да научи. Истина е, че тогава сж было веќе промѣнили факлитѣ или пламачитѣ на бѣлѣзитѣ съ прѣчки и дѣски; защото Вегесъ, който е живѣялъ прѣзъ четвѣртій вѣкъ, говори за такъвъ видъ телеграфъ като що е былъ толкова добръ познатъ по негово врѣме, щото той сжди непотрѣбно да го описува.

Болгото прѣсти и да сж было леснитѣ на едноврѣмешнитѣ, нѣмането пусола трѣбуваше да направи много кжсъ раздалечѣтъ между застанитѣ, че повѣчето отъ бѣлѣзитѣ сж было видидни само нощемъ.

Нѣкои списувачи мислятъ, че Вавилонската кула и Египетскитѣ пирамиди сж были главни пощи на телеграфството.

Между сегашнитѣ, п. Шапповіи въздушенъ телеграфъ беше зельнай-много прѣднина.

Той телеграфъ е сглобенъ отъ единъ джльгъ прѣжъ, накаченъ съ перки както прозоречнитѣ щипи, който са вѣрти околко единъ остъ и е заякнатъ вжъ единъ прѣтъ, па и той са вѣрти съ сврѣпецъ и стои на високо 10 стѣпки на заякнати крака тѣи, щото да прави видидни сичкитѣ клатенеа на машината.

На дветѣ крайща на прѣжътъ има две ходешни крыла, на половина по-кжси, които са вѣртятъ на сѣкоя страна.

Людіето иматъ сто бѣлѣза свжршено изречени, и направени съ и-образенеа или слова, на които значенето е опрѣдѣлено.

Вжртенето на тоя телеграфъ бива лесно и съ бжрзина; така съ добри пусоли и минутни часовници ставатъ съгледванеата и са прѣпращатъ извѣстіата отъ единій край до другій, безъ да можѣтъ помеждутнитѣ съгледовачи да вникнатъ въ разумътъ на писмото.

Людіето въ Парижъ приѣмали новини отъ Па-де-кале за три минути, прѣзъ трийсетъ и три телеграфа; отъ Лилъ, за двѣ минути, прѣзъ двайсетъ и два телеграфа; отъ Тулонъ, за двайсетъ минути, съ сто телеграфа; отъ Брестъ, за осемъ минути, съ недесетъ и четыре телеграфа.

Нека продумама пакъ за електрическото искусство, което е най-чудното отъ сегашнитѣ измыслеванеа.

За основната работа на *електро-магнитизмътъ*, една наука отъ която са джржи *телеграфическото искусство*, джжнѣмъ на Оерстед-

та, физикъ отъ Даніа. Той съгледалъ, на 1820, че искаранитѣ електрически бжрзей отъ Волтовій намѣтъ иматъ свойщина да дѣятъ вжзъ магнитисаната игла, и да я възврщатъ отъ нейното саморастно стоене.

Направи ли нѣкой да вжрви около магнитисана игла волтовски бжрзей, тутакъ-си вижда иглата да са отбива завчасжкъ, да са люлѣе малко нѣщо, и да напустне своята посока кжмъ полунощъ; тя напруга събогажъ да станва на кржстъ или на правъ кжтъ съ бжрзейтъ; той кжтъ е толкова по-голѣмъ колкото бжрзейтъ е по-силенъ.

Отбиване-то, което го искарва електрическій бжрзей, виси отъ страната, въ която той вжрви и отъ мѣсто стоенето на прѣведникътъ на споредъ иглата.

Нѣ само електрическитѣ бжрзей вжршатъ едно дѣяне вжзъ магнититѣ, нж и магнититѣ, отъ само-себе, и ти вжршатъ — вжзъ бжрзеи; защото ако, намѣсто да прѣдставимъ, както въ опытането на Оерстедта, застоянъ бжрзей на ходешни магнитъ, човѣкъ прѣдстави, напротивъ, застоянъ магнитъ на бжрзей направенъ ходешни споредъ другъ нѣкой начинъ, бжрзейтъ ще са тури тутакъ-си на кржстъ съ магнитътъ, и пладнѣнскій полусъ на сетнѣшній да залавя събогажъ на лѣво.

Кога двѣ паралелни металлически нишки сж прокарани съ бжрзеи, тѣ си са привличатъ или си са отхвжрлятъ, споредъ еднодружната посока на бжрзеитѣ, които вжрватъ прѣзъ тѣхъ; тѣ си са привличатъ кога бжрзеитѣ вжрватъ кжмъ истата посока; тѣ си са отхвжрлятъ кога бжрзеитѣ вжрватъ въ противна посока.

Ако двѣ металлически нишки прокарани отъ бжрзеи направятъ нѣкаквъ кжтъ, тѣ си са привличатъ ако бжрзеитѣ са приближаватъ или са отдалечаватъ и двѣтъ отъ рогътъ на кжтътъ, тѣ си са отхвжрлятъ напротивъ, ако единъ отъ бжрзеитѣ са приближава до рогътъ на кжтътъ и другій са отдалечава отъ него.

Електричеството, кога вжрви около една пржчка отъ чисто желѣзо, дава на тоя металлъ свойщина отъ магнитъ.

Ако нѣкой навѣе около такава желѣзна пржчка много пжти мѣдна нишка или други прѣведници, и прокара въ тая нишка електрически бжрзей като го направи да са сбира съ вжрвежни намѣтъ, желѣзната пржчка ще са прѣобрази тутакъ-си на единъ многодѣйни магнитъ; нж спрѣ ли нѣкой сбирането съ намѣтътъ, магнитното дѣяне исчезнува завчасжкъ.

Така човѣкъ може едно по друго да дава и да спира на желѣзо-то неговото магнитисване; доста е, за това, да пуца или да прѣкжсва едно по друго сбирането съ намѣтътъ. Тая свойщина дава намъ срѣдство да правимъ прѣходни магнити, що ги наричатъ *електро-магнити*.

Единъ *електро-магнитъ* е направенъ обыкновенно отъ една чисто желѣзна пржчка извита като ботушна подкова, и на която двата

паралелни рога сѣ завити сѣ обвити сѣ коприна мѣдна нищка и навити се къмъ истата посока тѣй, щото слободнитѣ крайща на нищката да бждатъ полуси сѣ противно име. Кога тыя слободни крайща сѣ турнати да са сбиратъ сѣ полуситѣ отъ нѣкой намѣтъ, електро-магнитѣтъ бива заможенъ да вдига една тежина малко много голѣма отъ единъ чистожелѣзенъ къмъ за допиране нареченъ *посачъ*. Нж щомъ бжрзейтъ прѣсѣгне да вжрви, магнитисването прѣстанва сѣще тѣй, и тежината са откъснуга и пада.

Людіето правятъ електро-магнити, които могатъ да вдигатъ и да джржатъ хилядо хиляди килограмма: якостѣта на тая тецливостъ са джржи отъ голѣмината на чистожелѣзната прѣчка, отъ силата на бжрзейтъ, и отъ бройтъ колкото пжти е навита нищката врѣзъ сѣкій рогъ.

Така вжзъ тыя познана е сложено телеграфическото искусство, най-чудното и най-значилническото употрѣбене на електро-магнитѣтъ.

Иска ли нѣкой, да речемъ, да направи електрически телеграфъ между Пловдивъ и Перушица: нека тури въ Пловдивъ единъ волтовски намѣтъ да дѣе, да простре доръ до Перушица намѣтната нищка прѣведникъ, дѣто тя ще бжде навита около единъ чистожелѣзенъ блѣхъ.

Електрическата тецливостъ като вжрви около тоя желѣзенъ блѣхъ магнитисва го завчаскъ; и ако нѣкой тури прѣдъ него едно желѣзно трѣкалце, това трѣкалце ще са привлече и ще са прилѣпи до магнитѣтъ.

Ако нѣкой заприше електрическій бжрзей като спре сбирането на нищка прѣведникъ сѣ намѣтѣтъ, желѣзній блѣхъ прѣстанва тутакъ-си да е магнитисанъ и дохожда пакъ въ самораистното си стоене.

За да отійде къмъ магнитѣтъ, железній къмъ има да наддѣля единъ малкъ потикъ: щомъ като бжрзейтъ ще е прѣкъснатъ, той потикъ ще докара желѣзнія къмъ на пжрвото му мѣсто; и сѣкій пжтъ кога нѣкой пуша или заприша бжрзейтъ желѣзній къмъ ще вжрви на прѣднео, сетнѣ ще бжде отхвжрленъ на заднео.

Така човѣкъ може сѣ вліянето на единъ електрически бжрзей вжзъ желѣзото, да извжршева прѣзъ мѣсто простирането една работа за привлчане и отхвжрлеване, и прѣзъ сичкитѣ раздалечи да тури единъ лостъ да са клати.

Една наредба, каквато и да е, за телеграфическото искусство е сглобена отъ четири главни дѣла: 1 *намѣтъ*, 2 *прѣведникъ*, 3 *направачъ*, 4 *пріемачъ*.

Познато е, че *намѣтътъ* е едно сѣчево опрѣдѣлено да произвожда електрическій бжрзей.

Прѣведниктъ е една галванисана (калаисана) желѣзна нищка (телъ) за въздушното телеграфство, която са джржи на джрвени спонци забити отъ раздалечъ до раздалечъ 50 метри сѣкій. Нѣколко метра надъ земята сѣ заковани вжзъ тыя спонци усамотнически подпорки,

гранчарска работа, които иматъ изобше видъ на прѣстени, и прѣзъ дѣто минувать нишкитѣ.

Нишкитѣ прѣведници можаха съще тѣй да минувать подѣ земята и още и по дѣното на морето, нѣ тѣ трѣбува да бждатъ обвити съ усамотническа настеля отъ гутта-перча.

Направачѣтъ е уредъ съ който човѣкъ оправя употребеното на електрическій бжрзей като отваря или затваря обыкалянето по волята си, за да произведе въ другій край на брѣздата потребното клатене еди-дойди за прѣпращане на бѣлязитѣ.

Приемачѣтъ обнема електро-магнитѣтъ и лостѣтъ му, както и опрѣдѣлената наредба за образяване на бѣлязитѣ. Тоя уредъ приема воденото извѣстие и по който човѣкъ прочита сѣкій испратенъ бѣляжъ.

Между многобройнитѣ наредби за електрическій телеграфъ, оныя, що са употребявать повече, сж: 1 *телеграфъ съ написано тржкало*; 2 *телеграфъ съ бѣльзи*; 3 *телеграфъ писачъ*.

Въ *телеграфѣтъ съ написано тржкало*, направачѣтъ има само една рачка и приемачѣтъ токо една показалка, тѣй само една нишка е доста за отписването между двѣ писачници.

Въ *телеграфѣтъ съ бѣльзи* или съ двѣ показалки, приемачѣтъ има двѣ показалки непримржжени една отъ друга, които са вжртятъ вжзъ едно написано тржкало по дветѣ крайща отъ една заяжната и оризонтална прѣчка.

Два електро-магнита съ тѣхнитѣ лостове, и два часовникарски вжрвежа затворени вжтрѣ въ едни захлупци, сглобявать най-вече тоя уредъ. Сѣкій отъ тѣя вжрвежи вжрти едно колелце, на което остѣтъ кара изъ отвжжъ едната отъ двѣтѣ показалки.

Телеграфитѣ съ тржкало и съ бѣльзи не оставятъ никаква дыря отъ испратенитѣ отписки; и ако човѣкъ е направилъ нѣкаква грѣшка въ прѣписването на бѣлязитѣ, той нѣма никаква леснина да я оправи.

Телеграфѣтъ писачъ набрѣздява самъ-си бѣлязитѣ по една отъ бѣла книга ивица споредъ както са испращатъ. Тоя телеграфъ, измысленъ отъ американецъ Морса, е прѣдправенъ по-добрѣ въ Франца; той е изобше пріетъ въ Полунощна Америка.

Доста е да налѣгне нѣкой една петелка съ която е снабвенъ направачѣтъ, за да са испрати тутакъ-си единъ електрически бжрзей; тогава едно шило като натиска вржзъ една книжена ивица, която са развива между две вжлма, направя тамъ една брѣздица или една капка, споредъ траянето на допирането.

Събирането на брѣздицитѣ и на капкитѣ прѣдставятъ словата, цифритѣ и другитѣ бѣльзи потребни за отписването. Една капка и една брѣздица (.—), да речемъ, ще прѣдставятъ слово А; една брѣздица и три капки (—...), слово Б; двѣ брѣздици придружени съкою съ една капка (—.—.), слово В; и т. н.

Електрическитѣ подземни прѣведници шхтатъ съ истій начинъ както и другитѣ; нѣ нѣкой пхтъ са прѣдставя несгодность по причина на усамотническитѣ обвивки.

ИСТѢКМЯВАНЕ

на

ЧОВѢШКАТА ХУБОСТЬ.

(Вижь IV кн.)

Такава е была у грѣцкій народъ царщината на хубостьта, който е бранилъ искусственицитѣ, съ вхрли глобяванеа, да прѣдставятъ грозни лица или смѣшни прѣдмѣти: когато, отъ друга страна, законодавачитѣ сѣ тхрили да увѣковѣхтъ съ надваряне и съ дарове либовѣта за хубавината като сѣ основували праздници, дѣто и двата рода сѣ дохождали да са надпиратъ за цѣната на хубостьта. Въ Лесбосъ, Тенедосъ, Елисъ, Магара и други градища въ Пелопонесъ, оня или оная, който са сподобеше съ цѣната, носили сѣ го сборно съ похвали и му сѣ правили токо-речи божествена почитъ.

И нека вѣрваме, че тѣя пѣлеси не сѣ са раздавали само за вхншната хубость: Грѣцитѣ сѣ знаели добрѣ да оцѣняватъ и сѣ было яко вѣщи сѣдници, за да умѣятъ по кой начинъ да са владатъ. Така, нека прочетатъ това отсѣждане отъ сѣдницитѣ когато сѣ куропясвали боряктѣ:

«Оня самъ-си е станалъ достойнъ за цѣната на хубостьта, който обиема добродѣйна душа въ една снага пхлна съ якость и хубость.»

«Оня самъ-си е достоенъ за цѣната, който добива наснажната хубость и душевна.»

Ный сме на единъ умъ съ оныя, които мыслятъ, че хубостьта е изобше неотдѣлна отъ здравето и отъ добрината; че едно лице, въ сичкото разширено значене на думата, трѣбува да обиема самороднитѣ и добронжравнитѣ каввини, които сѣ сгоди да привличатъ почудване, съ боледуване и либовѣ; защото едно лице добрѣ направено трѣбува да бжде сѣще тѣй и добронжравно. Една такава направа трѣбува да показва мирно сѣрце, тиха душа, обычливи наклонности, сладки страсти и честити располагањеа за своитѣ прилични.

Така едно лице не можеше бжде лошо отъ саморастѣта, да оставимъ отлѣчането; и ако, въ дружината ни, са случавя нѣкой пхтъ да видимъ противното, сирѣчь една хубава снага да крѣе зла душа, не-трѣбува за това да набѣдяваме саморастѣта, нѣ истата дружина, която, съ своитѣ безбройни влѣянеа, е развалила нагласенето въ прѣхубавата

направа отъ саморастьта; лошавата дружина, която, съ нечистѣй си дѣхъ, е разглезила душата безъ да поврѣди снагата, и е прѣсушила хубавѣй дѣхъ безъ да зачерне цвѣтътъ.

Намѣстена хубость.

Свѣтлѣй прѣдмѣтъ, сѣкоя живина, що е произведено отъ саморастьта, може да задава едно нагласено цѣло: едно цвѣте, една сграда, една гадина, иматъ единъ видъ хубость, която е тѣмъ посвойщина. Въ намѣстената хубость на човѣшкѣй кроежъ, стичането на кривитѣ или вѣлмяститѣ линіи, едвѣквата мѣрка и приликата, цвѣтътъ и багрилото, е неизбѣжно. Свѣтътъ е казалъ, че кривитѣ линіи бѣле тѣй ва хубостъта както свѣтлината е на деньтъ. Отистина, ако нѣкой започне отъ единъ образъ, който ги събира нагласено, както сж мрямори Венера и Аполлонъ, за да достигне до най-грознѣй образъ, Ефестъ и Горгони, той вижда кривитѣ линіи да намаляватъ постѣпално, да ставатъ рѣдки и да са обрѣщатъ направи, отъ дѣто произлазятъ сухитѣ, грапавитѣ и смѣшнитѣ кроежи.

Кунописецъ Хогартъ, въ своето *Раставяне на хубостъта*, казва, че намѣрилъ въ що стои хубостъта на кроежитѣ. Така, споредъ него, отъ съединенето на правитѣ линіи съ кривитѣ става хубостъта или грозотіята на снагата. Това съединене образява вѣлмяститѣ или прѣвититѣ линіи, които сичкитѣ си иматъ тѣхенъ видъ хубость.

Между тѣя линіи, има една що може са нарече *жмиска* (пикай-волъ) или лжкатушна; тя е, именно да кажемъ, линіята на пріетностъта. Отъ имане или нѣмане на жмекитѣ и вѣлмяститѣ линіи са държи хубостъта или грозотіята. Линіитѣ на пріетностъта не са виждатъ, никадѣ, тѣй добрѣ както по една хубава женска снага, най-вече по образътъ по шіата, по грѣдитѣ, и т. н., дѣто сичко е пріетни прѣвиванеа и вѣлма и прѣлжстни околности.

На Де-Пилесъ, въ своята *Бывалица на Кунописцитѣ*, румнѣло му чудно до умѣтъ да испише една стѣлба, на която различнитѣ стѣпала показватъ простѣживанеата на хубостъта дорѣ до нейното истжкмяване. Тая стѣлба има сто етѣпала: десетъ за цвѣтътъ, двайсетъ за кроежътъ и за еднаквитѣ мѣрки, трийсетъ за изговарянето и четирьсетъ за пріетностъта. Отъ дѣто произлазя, че едно лице, което надминува нѣкои цифри, а остава на заднео отъ други, не е една свѣршена хубость; и отъ дѣто може отсѣче нѣкому умѣтъ, че свѣршена, цѣла, хубость, не са намира у едно и сѣще лице.

Прилична хубость.

Споредъ врѣстѣта, мѣжкѣй и женскѣй родъ, климатътъ и оширѣтъ, своищинитѣ на хубостъта сж различни. — Дѣцата, момцитѣ, мѣжіето и старцитѣ, иматъ сѣкой приличната си хубость. — Женската хубость различа до край отъ мѣжката. — Бѣлитѣ, жѣлтитѣ, мургавитѣ и чернитѣ

ошири си иматъ сѣкій единъ видъ хубость отдѣлна на тѣхній си образъ; отъ дѣто произлазя, че онова, което е хубаво за еднитѣ, щеше бѣде яко-грозно за другитѣ. Така, Европеецътъ има бѣлостъта на кожата като една каквина; негрътъ хвали черната кожа. Първий исписува діаволитѣ си черни, за да ги направи по-гнуснави; вторий ги обвива съ бѣла кожа. — Дългнеосто-валчастій кроежъ на образътъ е най-хубавий, споредъ насъ, когато околчастій кроежъ е пакъ за Калмуцитѣ. — Хубавитѣ голѣми очи да гледатъ прѣдѣлническата линіа сж за Европеецътъ едно истжкмяване. Кинезътъ нече да ги погледне никакъ и обыча наведенитѣ и полуотворенитѣ очи, и т. н.

Тая различностъ на мыслитѣ са изяснява яко лесно: саморастно е, отистина, че сѣкій оширъ, сѣкой народъ, е увѣренъ за прѣдимството на своята самородностъ, и това е толкова явно, щото сичкитѣ народи сж направили и правятъ още на боговетѣ, що прѣдставятъ, образътъ си и облеклата си.

Гиздавитѣ олимпійски божества показватъ единъ народъ отъ искуственици, у който хубостьта на кроежитѣ была придобила едно високо стѣпало истжкмяване. Видътъ на скитскитѣ богове и на другитѣ варварски народи обажда една долна направа отъ грѣцката. Етіопецътъ, Кафрътъ и сичкій негрскій оширъ прави боговетѣ си споредъ своята лика и прилика, съ сплесканъ носъ; дебели жуни, издадени челюсти, и т. н.

Кинезкитѣ богове сж кръвени и приличатъ на най-пишкавитѣ мандарини; богинитѣ, напротивъ сж мжршави, защото въ Кина каквинитѣ на хубостьта сж снажностъта на мжжътъ и пусталостъта на жената. Така това е насждѣ; народній образъ е най-хубавий; кроежътъ, който са отдалечава отъ него е недосвѣршенъ.

Сега, ако разсѣдимъ за приличната хубость отъ кжмъ вторій нейнъ видъ, ще видимъ, че тя са държи още отъ осѣтливій начинъ, който е посвойщина на сѣко лице, сирѣчь, че тойсь намира въ еди-кой образъ една самодивеска примама, една гиздавина, която го привлича и го сили за изчудване и либовъ, когато онѣзе му ненамира нищо, което можеше да разбуди въ него подобни осѣщанеа; така, щото на единій копнѣе сжрцето, а другій стои хладнокръвенъ за сжщій прѣдмѣтъ. Тии два начина за имане или нѣмане пристрастіе си иматъ изворътъ отъ единъ разумень саморастни законъ, защото, ако каквинитѣ на хубостьта бѣха быле сжщитѣ за сичкитѣ човѣци и имъ са втѣпляваха съ единъ и сжщи начинъ, тогава щеше има исчудване и либовъ само за нѣколцина, които имваха тѣхъ каквини, а саморастъта е поискала, противното, щото сичкитѣ живини да са прилѣпять едни кжмъ други, за да са развеселяватъ и да си иматъ либовъта еднотружно; така съ тая помысль тя (саморастъта) е втѣплила въ сжрцето и на двата рода единъ различень начинъ пристрастіе и осѣщане. И, отистина, неможваше са намѣратъ две лица на свѣтътъ, които разсѣждвуаха тжкмо съ сжщій начинъ за и-

ститѣ прилики въ единѣ и сѣщи прѣдмѣтъ. Тойсѣ вижда прилики, които не разбуждатъ никакъ оногова, и онѣзе намѣрва други прилики до край скрити отъ тогова: отъ дѣто произлазя различността на втѣлпената, на вкусуванеата, на събуледуванеата, и др. т.

(Слѣдва).

РАЗЛИЧНИИ.

Платъ за Българска Грамматика.

Занска Петаръ Калина.

Калина Петру клопахъ:

Че е сѣхлива, дрѣмлива,

И на работа дѣнлива,

И на постѣтъ е дрѣмлива,

И на хурка е кѣслива,

А на хоро е скоклива. (нар. пѣс.)

Добаванеа на Българско-Френскиат Рѣчникъ.

Воденикъ, с. м. *Chim. l'hydrodène, m.*

Вѣтреникъ, с. м. *Chim. le gaz.*

Вѣгленикъ, с. м. *Chim. le carbone.*

Дѣхало, с, м. *Anat. le poumon.*

Кисленикъ, с. м. *Chim. l'oxydène, m.*

Кѣтъ с. м. *Geom. l'angle, m.*

Прѣведникъ с. м. *Phys. conducteur, m.*

Размѣтъ, с. м. *Arith. la distribution,*

Разсѣвяване, с, с. *Gram. l'analyse, f.*

Тупъ, с. м. *Mend. le pouls.*

Шипъ, с. м. *Geom. Bot. le cône.*